

Šiame numeryje:

Solistas Stasys Baras apie savo grįžimą operon, apie „Pajacų“, „Carmina Burana“ ir operinį prieauglį.
„Draugo“ atstovo kun. V. Rimšelio, MIC, žodis dvidešimt devintąją romanų premiją įteikiant.
V. Maciūnas apie Tamošaičius tautodailės kelyje.
Nuomonės ir pastabos: apie grikių košę ir literatūrą.
Xavier Villaurrutia poezija.
Penkių tūkstančių metų Korėjos daile parodos Chicagos institute proga.
Kačinsko-Santvaro giesmė Chicagoje.

Kertinė Parastė

Dvidešimt devintąją premiją įteikiant

„Draugo“ atstovo kun. V. Rimšelio, MIC, žodis šventės iškilnėse St. Peterburge, Fla., š. m. balandžio mėn. 9 d.

„Anei rašto, anei druko mums turėt neduoda, Tegul, sako, bus Lietuva ir tamsi ir juoda“ —

Šiuos žodžius rašydamas, vyskupas Antanas Baranauskas tiksliai pasakė, kokiame būklėje buvo Lietuva spaudos draudimo metu. Neturėdama spausdinto žodžio ji būtų ir pasilikusi be savosios tapatybės, be tautinės sąmonės. Tauta gal būtų ir nesuvokus, kad jos paskirtis ne vergais būti, bet turėti laisvę kultūriniam ir valstybiniam gyvenimui. Tačiau pasirodė „Aušra“, „Varpas“, „Tėvynės sargas“ ir kiti laikraščiai, kurie ir paruošė tą tautą. Nepriklausomybės aktai ir valstybiniai darbai.

Šiandien ir vėl pavertę tėvynėje, neturėdami žodžio laisvės, mūsų broliai ir sesės labai džiaugiasi sužinoję, kiek daug išeivijoje spausdinama niekieno nevaržomų laikraščių, išleidžiama knygų. Džiaugiasi, kad mūsų spauda gina ir jų reikalus. Tėvynėje šiandien talentai turi vergauti vieninteliai partijai. Spausdintam žodžiui taipgi laisvės nėra. Rašytojas negali reikšti kūrybiškai savo įsitikinimus. Todėl lietuviškai išeivijai, gyvenančiai laisvės šalyje, yra uždavinys pareigą kurti ir skleisti lietuvišką kultūrą visame pasaulyje, kad visi žinotų, jog kovojanti tauta nėra mirusi. Šią uždavinį dienraštis „Draugas“ uoliai diena iš dienos ir vykdo. Sunku būtų ir apskaičiuoti, kiek pastaraisiais dešimtmeciais „Draugo“ spaustuvė yra išleidusi knygų ir žurnalo, nekalbant jau, kad dienraštis kasdien lanko tūkstančius šeimų išeivijoje.

O „Draugo“ romanų konkursas visoje mūsų literatūros istorijoje yra toks vienintelis. Juk šių metų „Draugo“ premijuotasis romanas yra jau 29-tasis. Taigi iš-

leistas jau 29 grožinės literatūros knygos, kurios yra šiaip ar taip nemažas įnašas į mūsų literatūros istoriją. Šių metų premija vėl atitenka rašytojui Juozui Kralikauskui už romaną „Gervė“. „Po ultimatumo“ Gervėmas laureatas „Draugo“ premiją laimi jau penktą kartą. Tai liudija išskirtinį jo darbštumą, didelį autoriaus angažavimąsi literatūrinėje kūryboje.

„Draugo“ redakcijos ir vadovybės vardu sveikindamas laureatą, linkiu jam ir toliau kūrybiškai reikštis grožinės literatūros baruose, kad jaunesnioji karta drauge su mumis galėtų džiaugtis ir didžiuliu mūsų kultūriniais po-
lėkais. Mažosios tautos pasaulyje yra žinomos ir istorijoje neišnyksta ne savo karinės galybės dėka. Jos išsilaikė tikrai savo kūrybine veikla, savo kultūra.

Kiekviena kultūra atspindi jos kūrėjų žmogų. Bet pirmiausia ji kalba apie žmogaus dvasią, o tik paskui apie tą pagrindą, kuriuo dvasia žemėje remiasi. Pradedant sportu ir einant per meno bei dailės įvairias šakas, stebint šokių ir dainos meną, siekiant filosofinės ar teologinės kontempliacijos, matome, kad mes stebime ir žavimės žmogumi tiek, kiek jis gali apvaldyti medžiagą ir atsiplėšti nuo jos pasyvumo, varžančio dvasią.

Niekad tinkamai neįvertinsim dvasinių vertybių, sverdami jas medžiaginėmis gėrybėmis. Bet be šių pastarųjų šiame pasaulyje nėra nė dvasinių, kaip nėra pasaulyje žmogaus, kuris būtų tik dvasia. Žmogus yra ir dvasia, ir kūnas. Reikia, kad visuomenė su-
prastų žmogiškos kūrybos reikšlavimus. Jeigu ji suprastų tuos reikalavimus ir įvertintų dvasines kultūros vertybes, tai įsikiš būs-
dų ir kūrėjui padėti išsilaikinti

(Nukeltas į 2 psl.)

PATINKA MAN CANIO! ČIA TIKRAS GYVENIMAS!..

Pokalbis su solistu Stasiu Baru, Pajacų spektakliams Chicagoje artėjant

Siemietiniai Lietuvių operos spektakliai Chicagoje (balandžio 19, 20 ir 26) verti nepaprasto dėmesio, nes po kelerių metų pertraukos girdėsime paties iškilniausio lietuviškos išeivijos tenoro Stasio Baranausko — Baro balsą.

Leoncavallo „Pajacų“ ir Carl Orff'o „Carminos Buranos“ spektakliams artėjant, St. Baras kovo gale atsakė į keletą raštu jam pateiktų klausimų.

— Bus jau keleri metai, kai nuo scenos nulipote. Matydavome jus Chicagoje Lietuvių operos pastatymuose, bet tik publikoje. Vieni, tikiečiai skleidė gandas, kad balsas kažkur įskilo ar visškai lūžo. Kiti spaudė rašydavo, kad darot karjerą banke, kad pakeliui ir prezidentus. Gandai Detroito tiek pagąžinti, kad jau turite savo banką su šimtu milijonu... Lietuvių operos vadovams paskelbus, jog grįžtate į siemietinį pastatymą, daugelis beveik nenori tikėti. Kaip, sako, paliks šimtą milijonų be priežiūros? Ar jau tokia karšta meilė operai? Norėtume išgirsti iš jūsų paties lūpų: kaip ten iš tikrųjų su balso įskilimais ir kaip jaučiatės į sceną grįždamas?

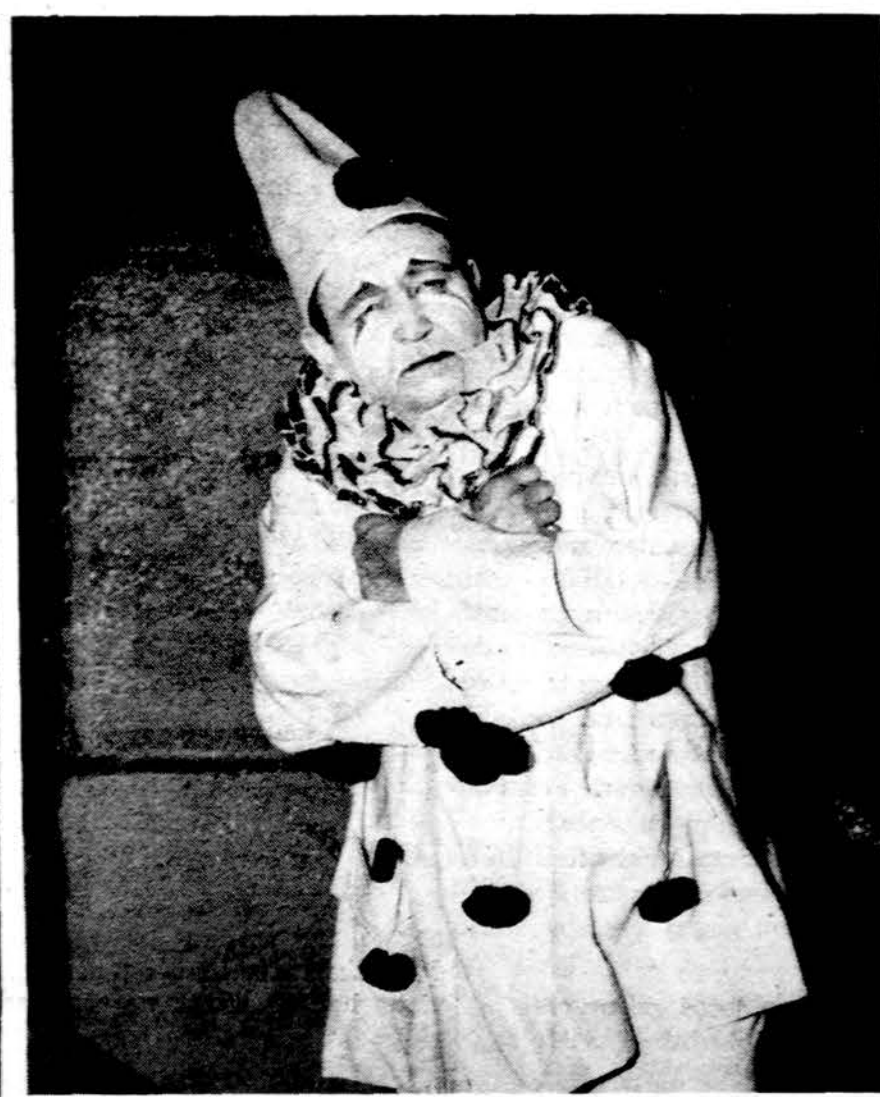
— Nuo scenos nulipau ne savo noru, bet sveikatos verčiamas. Maždaug prieš šešerius metus (tiksliai data — 1973 m. liepos 30 d.) sustojau plaukus mano širdis. Gerai prisimenu tokį žavų momentą, kai mintis paliko kūną, o pasamoneje ir dabar dar išliko nuostabių spalvų harmonijos. Taigi, buvau keliom akimirkom kur nors anapus... Atsigauti, sustiprėti užtrunka. Visai nesistėbiu, kad mane matydavot pablyškusių veidų sėdintį publikoje... O kai atsistodavau, kad tvirtai stovėčiau, pasiremdavau lazda.

Mūsų žmonės kartais be pagrindo ir be piktos valios padaro išvadas, nežinodami tikros tie-

sos... Šnekos, kad mano balsas „įskilo ar lūžo“, buvo be pagrindo. Aš tik savo balsą laikinai buvau padėjęs „ant lentynos“, pats tikrai netikėdamas, kad kada nors, nupūtęs dulkes, vėl jį panaudosiu. Praslinkus trejiems metams po širdies smūgio, po truputį pradėjau vokalizuoti ir net su Dana, Jonu ir Alvydu padainavome porą koncertų. Balsas skambėjo gerai, tačiau mane nepaprastai vargino kojos skausmai. Paskutinio koncerto metu (berods Hartforde) nutariau padaryti sunkią kojos operaciją. Turėjau išgyventi sunkias komplikacijas, reikėjo išmokyti vėl vaikščioti. Bet gana apie ligas. Žmonės sako, kad savo vargais geriau nesigirti. Kai tu juokiesi, tai visi su tavim, o išsiverkti pasi-
lieki vienas...

Detroito gandas, kad darau karjerą banke, galiu patvirtinti. Jau 23 metai kai dirbu Standard Federal taupymo bendrovėje, eidamas vyr. viceprezidento pareigas. Gerai čia man sekasi, nes bendrovė viena iš stipriausių krašte, išaugusi iš daugiau pusės milijono finansinę įstaigą su 10 skyrių. Man kaip tik tenka rūpintis taupymo ir naujų skyrių steigimo reikalais.

Pakankamai sustiprėjus sveikatai, Chicagoje Lietuvių operos vadovybės prašomas, sutikau dalyvauti šių metų „Pajacų“ pastatyme. Dažnai pats save klausiu, kodėl ir ar verta vėl grįžti į sceną, lyg iš naujo įpūsti prigesusią žariją, kuri ir vėl jaudins dainininko jautrią širdį? Bet... kas kartą pamėgino ir išgyveno scenos aistras, tas visada liks paverttas tų išgyvenimų. Netikėtai man ar kitiems, kurie guodžiasi, kad į sceną eina lyg varomai, iš prievartos... Ne, mes einame, nes mylime dainą, mylime išgyvinti, mylime publiką, jai pataikyti, kad gautume jos teigiamą pripažinimą. Ne visada mylime kritikus, bet tai žmogiška, ar ne?

Solistas Stasys Baras—Carlo Leoncavallo „Pajacuose“

— Kad ir viešai kelerius metus balso nedemonstruodamas, tikriausiai jo neapleidote, jį lavinote, tiesa?

— Dainininkas, kaip ir sportininkas prieš rungtynes, turi lavinti alsavimą, dainuoti pratimus, trumpai tarus, būti puikioje dvasinėje ir fizinėje kondicijoje. Ir viešai nedainuodamas laikiausi šių taisyklių. Nesiginčysiu, kad čia reikia daug kantrybės, pasiryžimo, valios. Bet, tik šitai įveikus, dainininkas gali pasidžiaugti savo dainavimu ir perduoti savo išgyvenimus publikai...

— Jūsų Stutgartėje įdainuotoj arijų plokštelių, „Pajacų“ Canio arija yra paskutinė. Paskutiniuoju patiekalu duodamas desertas. Canio rolė bene bus jūsų mėgiamausia.

— Nepaneigiu, kad Canio vaidmuo „Pajacuose“ man arti širdies. Patinka man Canio! Čia tikras, nemeluotas gyvenimas, karšta meilė, pavydas, nusivylimas, kerštas ir mirtis. Tik subrendęs dainininkas, patyręs tuos išgyvenimus, gali atkurti Leoncavallo žodžiams ir muzikai sukurtą Canio vaidmenį. Ar man tai pavyks — palieku spresti publikai.

— Kadangi „Pajacų“ ir „Carminos Buranos“ spektakliai artėja ir tikriausiai jau repetavote visas kolektyvas, gal kelis žodžius pasakytumėte, kaip siemietinis Chicagoje Lietuvių operos pastatymas atrodo „iš vidaus“, iš vieno pagrindinių dalyvių stebėjimo taško?

— Šiuo metu stipriai repetuojame. Juk mažai laiko liko iki pirmo spektaklio. Chicagoje Lietuvių operos choro vaidmuo abiejuose pastatymuose labai ryškus. Ypačiai „Carminoje“ chorui tenka milžiniška atsakomybė. Atrodo, kad jeigu visų mūsų sveikatos nugalės dabar Chicagoje siaučiančią viruso epidemiją, tai spektakliai bus įdomūs ir patrauklūs.

— Kone kiekvieno Chicagoje Lietuvių operos sezono proga kalbėdamiesi su vienu ar kitu džiūnu, vis girdime tą pačią li-taniją: nėra prieauglio, prieauglio, prieauglio! Prieš 30 metų suplaukėm čia 30 tūkstančių dūpy, didelė dauguma jaunų, bet suaugusių, arba jau gimdančių, arba vedyboms prisirpusių. Mūsų skaičius dabar mažiausiai padvigubėjo. Prisigyvenom daugiau kaip šimtą profesorų, šimtus gydytojų, gal tūkstančius inžinierių, po kelis šimtus visokių kitokių profesionalų. Klaidžiausiai tuščios liko dvi sritys: religinė (nėra kandidatų) ir kunigų ir vienuolės-vienuolių ir muziki-

nė (specifiškiau — operinė). Dvasininkai tapti reikia pašaukimo. Tik ne dainininkui! Bredamas jis ar ji pajunta savo balso stygas ir pragysta taip, kad pirmą visus aplink save apstulbiną paskui sukelia nuostabą, sulaukia paskatos. Juk ir jūs pats turėjote tapti gydytoju, o išaugot antrąjį Petruską, mūsiškį Giglį ar Lanza. Tai kaipgi ten iš tikrųjų su tuo prieaugliu? Ar tikrai jau visi čia gimę lietuviškai bebalisiai? Ar nėra jų konservatorijs? Ar gal mes tik nemo-kam ir nenorim jų įieškoti bei surasti?

— Klausiate apie operinį prieauglį ir primenat, kad ne vienas tuo klausimu jau anksčiau pasakė. Nemanau, kad ir mano atsakymas skirsis nuo kitų. Taipgi turime šimtus profesorų, gydytojų, inžinierių ir t. t. Gyvendami kapitalistiniame krašte, viską matuojame pinigų verte. Muziko pastangos tik tada apsimoka, jei jis ar ji pasiekia pažastis aukštumas. Vidutinis dainininkas buvo visada mažiau kompensuojamas už gydytoją ar inžinierių — štai dalis paslapties. Antra, mūsųose mažiau kreipiama dėmesio į klasikinę muziką. Mes daugiau pamėgę liaudies meną, tautinius šokus. Juk visai žmogiška, jeigu žaidi golfą, tai su-pranti ir mėgsti. Jeigu kada žaidėi krepšinį, tai krepšinis geriausias sportas už visus. Taip ir su muzika. Muzikai ateina iš šeimų, kur jau muzika puoselėjama nuo lopšio dienų.

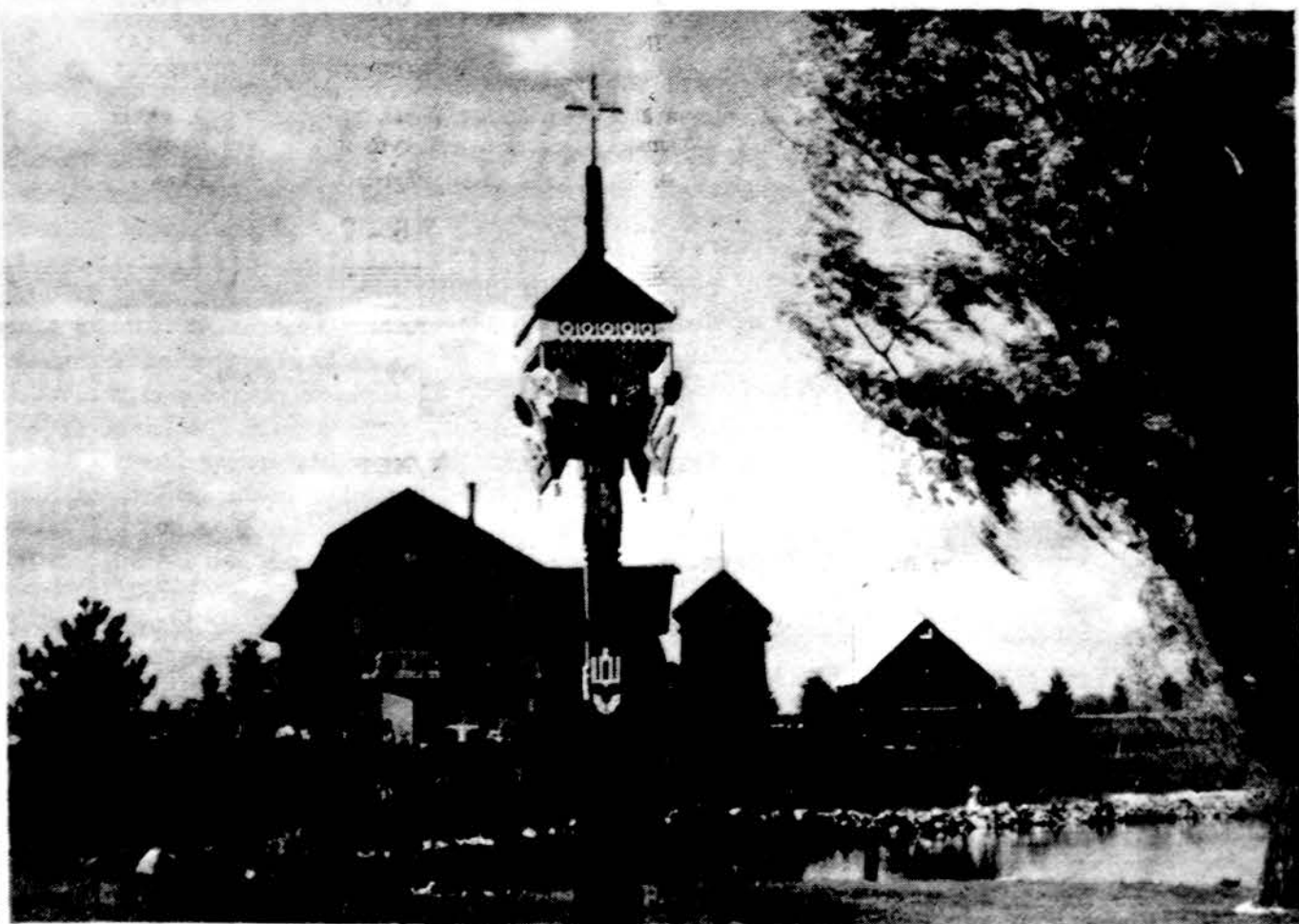
Mes per du pasaulinius karus netekome visko ką turėjome. Mūsų tėvai, ne be pagrindo, skiepino ir pirmosios profesijos, kad užtikrintų savo vaikų ateitį. Aš asmeniškai tikiu, kad reikalai ateityje turėtų pasitaisyti, lygiai kaip taisosi Amerikos muzikinis gyvenimas. Mūsų šeimos atsiranda daugiau klasikinių plokštelių, jaunimas domisi vis daugiau klasikinė muzika... Tikslu, kad ir iš sumintų profesionalių vaikų vienas kitas, dukter ar sūnus, pasirinkis vis dėlto ne-lengvą muziko profesiją.

— Su „Pajacų“ spektakliais jūs, galima sakyti, atsūpsite ir savo 60-tą gimtadienį. Jeigu įvyktų toks stebuklas, kuris sugrąžintų jus į 1940-sius metus ir reiktų pradėti iš naujo, eitumėt vėl tuo pačiu keliu, ar rinktumėtės kitokį?

— Sakot, artėju prie 60-ties? Deja, taip yra! Laikas pašėlusiai lekia. Kai atsigrįžti, net baisul! Bet kai susimąstau ir grįžtu mintimis į praeitį, matau gražų, išgyvenimais turtingą laikotarpį, kurio niekuomet nenorėčiau pakeisti kitu. Jis man toks artimas, paties išgyventas ir niekas iš manęs jo negali atimti. Jis — mano gyvenimas, kurį aš gyvenau, ir esu laimingas.

— Ačiū už pokalbį. Tikime jūsų entuziazmu ir meile dainai bei scenai. Linkime, kad jūsų sugrįžimas nebūtų tik gūlbis giesmė nei jums pačiam, nei Lietuvių operai.

Alfonas Nakas

Lietuviškoji sodyba Monee vietovėje, Ilinojuje — Antano ir Marijos Rudžių ūkis. Marija Rudienė yra Balfo centrinės valdybos pirminkė, o inž. Antanas Rudis yra Lietuvių katalikų spaudos draugijos, leidžiančios „Draugą“ valdybos vicepirmininkas.

Tamošaičiai tautodailės kelyje

(Tęsinys iš praėjusio šeštad.)

VINCAS MACIUNAS

„Senosios kartos mūsų bobutės savo kraitinėse skryniose daug turi liaudies meno brangenybių. [...] sodžiaus menai neturime leisti žūti. Sodžiaus menas nežūsta, jei mes jį gaivinsime ir ugdytume. Mes sodžiaus meno motyvus turime taikyti naujiems dirbiniams“.

Panašiai karštais žodžiais nori paveikti ir savo knygelės „Audimas“ skaitytoją: „Kam mums šilki, pliušai, aksamai, kam šiltųjų kraštų žvėrių kailiai kalnieriams, 'futorams'? Nėra nieko gražesnio, kaip pačių rankomis pasigaminti daiktai. Garbė mums, kad galime pasiūlyti ir pasigirti ne svetimu triūsu, o tikru savo rankų darbu. [...] Audimas — tai rankų darbas; it menas, promoga, jis yra ne kas kita, kaip dailės darbas. Tik atsiminkime, kaip vertinama gera audėja! [...] Menkos vertės įvairius blizgius pakeiskime gražiais savo rankų darbais. Jie mus tikrai pagamins, padabins ir visų akiai bus malonūs“.

Nors Tamošaičių nesvetimos buvo įvairios liaudies meno sritys, bet daugiausia jis bus nusipelnęs, lietuvių tautinius drabužius rinkdamas ir juos tyrinėjamas. Svetur tuo dalyku jau iš seno domėjosi. Karalius Gustavas Adolfas jau 1630 m. buvo įsakęs susirūpinti švedų tautiniais drabužiais. Prancūzijoje, Vokietijoje ir kitur puošnūs tokių drabužių albumai buvo leidžiami XIX amžiuje, o patys drabužiai renkami muziejuose. Tuo tarpu Lietuvoje liaudies pati audėsi ir dėvėjo drabužius, kitiems tuo nesirūpinant ir be mažiausio domėjimosi. Dar XVI amžiuje Jonas Lasickis savo rašte apie žemaičių dievus minėjo, kad lietuvaitės ištekta, tik sulaukusios trisdešimt ar bent dvidešimt ketverių metų, kai prisidaužia kelias skrygiškas drabužius, nes turinčios apdovanoti (mat, koks senas tai paprotys!) visus jaunikių palydovus marškiniais, ar rankluoščiais, ar pirštinėmis ir t. t. S. Valiūno žinomosios dainos „iš Palangos vargdiene mergaitė“ Birutė „savo darbo marškinius dėvėjo, trumpą raudoną sijoną turėjo“. Vaizdingai liaudies drabužius aprašinėjo Valančius „Palangos Juzėje“: „Moteriškosios lygia dalia pilkas dėvėjo rūsšias sėmėgas, vasarą striupkes su trumpomis apie liemenį rūsšiomis. Sijonus nešioja drūzys, pačių austus. Skepetų pirkinių čia mažai būdavo. Audžia pačios žiukuotas raiščius ir dangstos drobėmis“. Taigi, kaip seniau, taip ir Valančiaus laikais moterys pačios audėsi drabužius, o pirkinių, kaip rašė Valančius, mažai dar buvo.

Ilgainiui svetimoji įtaka drauge su miestelėnų civilizacija vis labiau brovėsi kaiman, pakeisdama ar net ir visai išstumdama senovinius papročius. Maltingasis Tolminkiemio klebonas Donelaitis karčiai apgailestavo:

Ak, kur dingot jūs, barzdotos mūsų gaidynės, kaip lietuvininkas dar vokiškai nesirėdė Ir dar vokiškus žodžius ištart negalėjo Kitoje savo „Metų“ vietoje rūsčiai piktinosi: Bet kaip sviets po tam didžiūtiot jau prasimanė, Ir lietuvininkai su vokiečiais susimaišė, Štai, ir viežlybumas [padarumas] tuojaus į nieką pavirto, Taip kad klapai [bernai] vyžų, viežlybai [graziai] padarytų, O mergaitės krosytų [dažytų] marginių [margų sijonų] nekenčia. Klapai kaip ponaičiai su puikiais sopagačiais [auliniais batkais], O nenaudėlės mergaitės su kedelėmis [suknelėmis], Lyg kaip jumprovos [panelės] pasirodė jau nesigėdi. Taip lietuvininkai savo viežlybumą prazaidė.

Taip pat ir didysis lietuvių tautos žadintojas Basanavičius gaudėsi, kad nyksta ne tik gimtoji kalba, papročiai, bet ir senoviskieji drabu-

žiai: „... pastarame laike taip vadinamoji 'slovėniška' kultūra, sinonimas tautiškos demoralizacijos, — kuri drauge su degtine iš karčiamų taip plačiai Lietuvoje paplūdo, ėmė jau iš palengvo naikinti kaip padorumą pačių lietuvių, jų būdą, daiktą [kultūrą] ir papročius senoviskius, taip ir patį drabužį. Žinoma, jog drauge su platinimu svetimo išvirkimo, kada lietuvių kalba, o kartu ir pati tauta naikinama tapsta, nyksta palengva ir lietuvių tautiškos ypatybės. Taip ant pavyzdžio, ne per seniai pragaisti pagavo — o, regis, ir visai jau pragaisto — moterų galvos parėdas kykas, išnyko kikiškai ir žiponai, nyksta pakalkės su sidabro ir aukso galionais [ir kitų] senoviskiai — tautiški parėdai. Lapinė kepurė [...] taipogi palengva nyksta. Dar pirm kokios 20-30 metų Vilkiaviskio ir Kalvarijos pavietuose [Suvalkų gub.] lapinės su didelėmis ausimis kepurės buvo labai didelėje garbėje laikomos, ir to krašto seni bei jauni žmonės visados lapines dėvėjo. Dabar tačiau jos liekanti pas senesniuosis jau vyrus, kurių, prie jų praprato, nuo jų ir nesisikiria: drauge, sako, augom, drauge pasenom! Seniau, kaip man teko ne kartą Bartinkų apygardoje matyti, ir numirėliams laidojant ant galvos būdavo lapinė, kaip tautiškas parėdas, užmaujama; mūsų diegose ir šitas paprotys pragaista: 'civilizacija' su svetimatautiskais rūbais ir šiom, mat, ima viršų“ (J. Basanavičius, „Lietuvizmai — trakizkos studijos“, 1898, p. 100-101).

Pasakojo man Tamošaitis. Tautodailė benrankiodamas, kartą pamatęs senį, turintį juostą su kaimo meistrių imantirai padaryta sagtimi. Pasitū už juostą savo odinį diržą. Nušėto senis, ar tik nesišipo iš jo tarsi apskrus miesto ponačiukas, o gal jam kas galvėn bus trinkelėjęs. Įsitikinęs, kad nejuokauja, mielai atidavė savąją juostą ir buvo patenkintas geru laimikiu. Ir taip patogi krautvininė prekė stūmė iš apyvarios tradicinius kaimo dirbinius. Kaip Basanavičius rašė, civilizacija ėmė viršų.

Pamažu ir Lietuvoje su domėjimusi tautodailė atėjo ir susidomėjimas tautiniais drabužiais. Iš pradžių daugiausia paskirais tų drabužių dalykais, ypač prijuostėmis, juostomis, raštuotomis pirštinėmis ir kt., kurių nemaža buvo išstatoma lietuvių dailės parodose Vilniuje. Daugiau susirūpinta jau nepriklausomaisiais laikais, bet irgi bent iš pradžių nepakankamai, kaip būtų norėję tautotyrininkai. Vėl patuosime K. Meką: „Po Didžiojo karo tautinių drabužių klausimas vis rimtumu buvo sprendžiamas be visos naujai susikūrusios arba atgimusios valstybės. Visu rimtumu griebtasi gelbėti tautiniai drabužiai, kurie palyginti su kitais medžiagi-

niais kultūros paminklais yra mažiau atsparūs nykimui, gedimui ir naikinimui. Lietuvoje jau 1925 m. Valstybinis muziejus Rygoje turėjo sudaręs labai turtingus tų rūbų rinkinius. [...] Estai ne tik kad neatsilieka nuo latvių, bet net pralenkia.

[Beje, kaip anksčiau jau buvo nurodyta, Tamošaitis lankėsi Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje, kad čia susipažintų su tautinių drabužių tyrinėjimu ir jų rinkimu.] [...] Iš visų aplinkinių kraštų Lietuvos tautinius drabužius išliko šiaurės rūsšios. Daug tų drabužių išrinko užsieniečiai kolekcininkai, daugiausia kandy suėdė, dalį patys savininkai ar paveldėtojai išmetė iš kraistkrynių, kaip iš mados išėjusių ir niekam netikusius daiktus. Nereikia nei vienos rankos pirštų, kad suskaitytum tuos žviesuolius lietuvių, kurie griebėsi sudaryti privačius tautinių drabužių rinkinius. Jeigu dar galima drabužių rasti mūsų kaimė, tai tėra liūdni likučiai to, kas dar apie 1925 - 1930 m. galėjo būti išgelbėta. [...] Lietuvoje buvusiai M.K. Ciurlionio galerijai ir V.D. Kult. muziejui šiais brangiais ir didelės tautinės reikšmės tautinių drabužių ir audinių papročius atgaivinimo darbo griebėsi Žemės ūkio rūmai. Tai griebtasi ryšium su namų pramonės ir amatų ugdymu Lietuvoje. Ž. ū. r. šioms tikslams siekti leidžia gausiai iliustruotą leidinį „Sodžiaus meno“, kurio [...] visos] knygos redagavo ir medžiagą joms paruošė lietuviškų audinių ir drabužių žinomas dailininkas A. Tamošaitis“ („Naujoji romuva“, 1939, nr. 45, p. 818).

„Sodžiaus meno“ 7-8 knygos (1939), skirtos lietuvių moterų tautiniams drabužiams, pratarinėje Tamošaitis rašė: „Ją [medžiagą knygai] teko rinkti iš įvairių šaltinių. Čia patarnavo iškasenos, senos graviūros, šios srities užsienio leidiniai, tautosaka, o daugiausia pati gyvyji medžiaga — kaimuose atrasti senų tautinių drabužių rinkiniai. Elgėsi metų pavažinėjęs po sodžiaus gilumas, pasirašęs kraitinėse skryniose, suradau gana daug drabužių rinkinių. Iš jų teko išskirti pačius būdingiausius kompleksus, juos fotografuoti, piešti, aprašyti ir spausdinti. Darbas pareikalavo daug laiko, nes tą medžiagą teko lyginti su užsienio — mūsų kaimynų — drabužiais, kad galima būtų atskirti, kas tikrai sava, o kas svetima. Mat, reikėjo išvengti svetimybų. Viso to darbo išdavos čia ir paduodamos. Jokių pakeltimų, stilizavimų, perdirbimų nedaryta. Tokiais būdais daug drabužių XVII, XVIII ir XIX amžiais buvo dėvima Lietuvoje“.

Tamošaitis ryžosi nustatyti kuo autentiškiausius lietuvių tautinius drabužius. „Pati didžiausia mano kova buvo 'išgyvendinti' aksominės lenkiškas 'šniūravonės', neva 'birutis' šilkinus drabužius. Mūsų mokslininkai apvalė lietuvių kalbą

Amastazija Tamošaitienė staklės

noo 'barbarizmų' (svetimybų), o man teko kovoti už pašalinimą tautiniuose drabužiuose aksomo, 'paršos' (brokato), šilko ir visokių vengriškų skepetų. Kaimuose buvo užtikrintai namie austų senoviskų drabužių pavyzdžių. Dabartinėje Lietuvoje rašantieji apie tautinius drabužius mane pavadino 'nacionalistais', nes nepripažinau 'internacionalinių fabrikinų auksų'. [...] Ir mudvieju 'Lithuanian National Costume' knygoje nėra vietos fabrikiniam svetimų kraštų auksams“ („Tėviškės Ziburiai“, 1980, nr. 4). Beje, akademijos leidinyje „Lietuvių etnografijos bruožai“ (1964) M. Mastonytė savo straipsnyje apie drabužius rašė: „A. Tamošaitis knygoje aprašo tik namuose austi drabužiai. Daugelis knygoje iliustruojamų drabužių paties autoriaus atkurti iš sunėdintų drabužių pavyzdžių ir pagal užsakymą atlikti Žemės ūkio rūmose. A. Tamošaitis tautinių drabužių kompleksuose neturi vietos jokia fabrikinė medžiaga. Šiuo atveju knygoje prasiplėta su liaudies gyvenimo tikrove, aiškiai prasikiša autoriaus nacionalistinės tendencijos“ (p. 337).

Autentiško liaudies meno siekimas anaiptol nebuvo tik koks Tamošaitis prasimanymas. Štai pvz. Ciurlionio žodžiai: „Vilniaus žinios“ (1908, nr. 25): „Antrosios lietuvių dailės parodos valdyba, kreipdamasi ypatingai į gerbiamuosius tautiečius ir tautietes, gyvenančius sodžiu, kuo karščiausiai prašo, nes laiko jau nedaug beliko, juo greičiau prisijūti savo gražius išdirbinius, kaip antai: juostas, divonus, žiursius, išpaustus dėžutes, šauksčius, lazdas ir apskritai visokius namie vartojamus papuoštus daiktus, bet nepuštus savotiškai, senoviskų lietuvių būdu. Visokios gi staltiesaitės ir skarelės, rankomis, kablukų padarytos (jų turėjome I-oj parodoj) galbūt ir gražios, mums jokios vertės neturi, kadangi jos nesavotiškos ir nelietuviškos. Yra tai darbas, o teisingiau sakant, vadinamieji 'darbeliai', kurie vieno iš visose beveik tautos ir neturi nieko bendro su liaudies, o ypač su lietuvių dailė, — užtatai tokių dalykų prašome mums nesijūsti“.

Kad tautodailės nereikia „taisyti“, įspėjo M. Dobužinskis: „Ši kūryba — didelė tautinė vertybė, ir jei tauta jos reikalinga, reikia ją visokeriopai palaikyti, tikrai ne mokyti (paties Dobužinskio pabrūkta), o greičiau iš jos mokyti, nes 'betaisant' nyksta visos tos kūrybos grožis, primityviškumas, originalumas ir tautiškumas. Reikia pažymėti, kad mūsų tautoj beveik stebuklingu būdu išlieka originalus senovinis primityvus menas savo žavinčioje senovinėje dvasioje“ („Naujoji romuva“, 1932, nr. 24, p. 818).

„Sodžiaus meno“ knygą apie lietuvių moterų tautinius drabužius berengiant, Tamošaičiui buvo itin svarbu apibūdinti pagrindinius tų drabužių tipus. Jų nustatė septynis: žemaičių, aukštaičių, vilniečių, dzūkų, kapių, zanavykių ir klaipėdiečių. Dabartiniam angliškame leidinyje pastarasis drabužių tipas nebeapibūtas Klaipėdos kraštu ir pavadintas Mažosios Lietuvos drabužiais. Kaip matome, daugumas tų sričių pavadintus pagal tų sričių būdingas tarms. Vis dėlto tai yra tam tikras sąlyginis pavadinimas, nes juk tarmių ir etnografinės ribos nesutampa. Be to, kalbinių požurių aukštaičių srities pavadinimas nebūtų tikslus šalia dzūkų, kapių ir zanavykių, nes visi jie yra aukštaičiai. Taigi aukštaičių sričiai labiau tikėtų aukštaičių rytečių pavadinimas. Antra vertus, kasdienėje (ne filologų) kalboje suvalkiečių nevadiname aukštaičiais, pastarąjį vardą rezervuodami panevėžiečiams, biržiečiams, ukmergėčiams ir kitiems Lietuvos šiaurės rytų kampo gyventojams. Antai neskysime, kad Marijampolė ar Vilaviškis yra Aukštaitija.

Tautinių drabužių tipų nustatymas — reikšmingas Tamošaitio darbo nuopelnas. Tai jis galėjo sėkmingai padaryti, nes „pavažinėjęs po sodžiaus gilumas, pasirašęs kraitinėse skryniose“, surinko daug drabužių pavyzdžių, daug jų nu-fotografavo ar nupiešė; daug iliustracines medžiagas rado įvairiose knygose, albumuose, paveiksluose, senose graviūrose. Taip pat naudėsi lietuvių liaudies drabužių aprašymais senųjų autorių veikaluose. Žinoma, ne visose vietovėse buvo lengva išskirti tuos pagrindinius drabužių tipus. Nurodo tai ir pats Tamošaitis: „Sakysim, šiaurinių apylinkių galima rasti ir žemaičių ir aukštaičių būdingų tautinių drabužių, o kartais ir bendrą tautinių drabužių tipą“ („Sodžiaus menas“, kn. 7-8, p. 45).

Pagrindinius drabužių tipus Tamošaitis pastabiai įvėlė. Ir dabar jų tebesilaikoma mūsų etnografijoje. Štai jau aukštaičių cituotose „Lietuvių etnografijos bruožuose“ rašoma: „Lietuvos TSR Mokslių akademijos Istorijos instituto etnografijos sektorius pokario metais atlikti lietuvių liaudies tradicinių drabužių tyrinėjimai įgalina Lietuvos TSR teritorijoje išskirti XIX a. egzistavusias tradicinių moterų drabužių kompleksus: aukštaičių, dzūkų, užnemuniečių — kapių ir zanavykių, žemaičių ir klaipėdiečių“ (p. 337). Kaip matome, visus tuos drabužių tipus jau buvo nustatę ir tais pačiais vardais pavadinęs Tamošaitis. Tik nebeužima pripažinti atskiro vilniečių drabužių tipo. Mat, Vilniaus kraštas tebuvo trumpam laikui lenkų okupacinės valdžios administracinis vienetas ir nesudarė kokio atskiro rajono nei kalbinių nei etnografinių atžvalgų.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Nuotr. J. Jankeus

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Nuotr. J. Jankeus

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

iš medžiaginių kasdieninių problemų gniuždančio svorio. Visuomenė taipgi privalo rūpintis, kad joje užaugę ir subrendę talentai galėtų labiau pasisvesti kultūros sektoriui.

Šia prasme į literatūrinę kūrybą yra įsijungęs ir šių metų „Draugo“ romano premijos mecenatas Aleksas Plėnys. „Draugo“ vadovybės vardu reikiu jam nuoširdžią padėką. Noriu, kad ši padėka pasiektų visus, kurie remia spaudą, kurie padeda savo lėšomis pastangai lietuvišką raštą ilgai išlaikyti sunkiose išvijos sąlygose. Šių metų „Draugo“ romano premija yra 29-tasis šaukimas į visuomenę, kad ji nelieptų rinkiniams talentams pražūti vien tik buitinių rūpesčių.

Mūsų lietuviškoji visuomenė, be abejo, yra jau pajėgi paremti visas lietuviškos kultūros institucijas. Bet dar neatsakyta klausimas, ar ji yra pajėgi dvasiškai išsilaikinti iš medžiaginių vertybių svorio, dvasinių vertybių sąskaiton. Kai prieš trisdešimt metų buvo labai lengva neturintiems tremtiniams tarp savęs pasidalinti 10 turimų dolerių, tai šiandien, jau sunku nuo dešimt tūkstančių nubraukti vieną tūkstantį ir paaukoti jį kultūros reikalam. Tai yra ženklas, kad mūsų medžiaginės gėrybės ima pirmuoti prieš dvasines vertybes.

Kai tėvynė visais atžvalgiais yra paversta, nepaprastai yra svarbu, kad išsivija kuo ilgiausiai išliktų stipri ir vieninga su savo lietuviška kalba ir lietuviška kultūra. O šitai neįmanoma be lietuviško spaudinto žodžio. Visi matome, kaip sunkios sąlygos yra šiandien visa mūsų spauda. Jeigu amerikiečių dienraščiai turi užsidaryti, turėdami milijoninius tirražus, tai galime suprasti, kaip sunku yra lietuviškai spaudai, kada knygos ir dienraščiai yra tik tūkstantinių tiražų, o kai kurie gal nesiekia nė tūkstantio.

Pernai šventėme dienraščio „Draugo“ 70 metų jubiliejų. Trokštame, kad ateinantį lietuvių karta galėtų švėsti jo 100 metų jubiliejų. Dienraščio „Drau-

go“ problema eina drauge su lietuviškos išlaikymo klausimu: ar po 30 metų lietuvių išsivija bus dar tokia stipri, kad jai reikės savo dienraščio?

„Draugo“ leidėjams, jo redakcijai, administracijai ir visiems, kurie prie dienraščio dirba, „Draugo“ reikia tiek, kiek jo reikia visai lietuviškai visuomenei. Leidėjai iš dienraščio jokio pelno neturi ir jo nelaukia. Kasmet dienraštį reikia paremti karta dešimtimis, o kartais net šimtais tūkstančių dolerių. Tačiau manome, kad šis investavimas, siekiant išlaikyti ir stiprinti lietuviškos išsivijos, turi didelę prasmę ir yra labai reikalingas. Pėrti arti esame tų darbų, kuriuos spauda atlieka, ir dar neturime istorinės perspektyvos, kad galėtume juos tinkamai įvertinti.

Pavertę tėvynėje mirtiną, me pavojuje rašomas kiekvienas „Kronikos“ ar koks kitas pogrindžio spaudos lapas. Tai yra milžiniškas idealizmas, pavertęs žmonių pasiaukojimas. Bet kas tas „Kronikos“ išgirstų, kas išgirstų laisvajame pasaulyje pavertusių mūsų brolių ir sesių balsą, jei nebūtų čia leidėjų, jei neturėtume dienraščio „Draugo“? Diena iš dienos „Draugas“ buria visus lietuvius į kultūrinį veikimą, kuris visą laiką pasauliui šaukia apie pavergtą tėvynę, reikalaujamas jai laisvės ir nepriklausomybės. Nebūtų išsivijos gyvenime turėdami reikšmingų fondų, nei didžiųjų dainų ar šokių festivalių, kūrybingo muzikinio gyvenimo, dailės parodų, nei tokios vertingos operos ir kitų aprašų, kurios liudija mūsų visokeriopą veiklą, jei neturėtume savo dienraščio. Nebūtų nei organizacijų ir draugijų, kurios gali burtis į bendrą veikimą, jų pastangas, dienraščiu vertinant, apie jas visuomenė informuojant, raštu joms talkinant.

Dienraštį „Draugą“ norėčiau pavadinti lietuviškojo gyvenimo veidrodžiu, kuriame matome, kas mes esame ir ką mes veikiname. Ir „Draugas“ bus gyvas, kol mūsų išsivija vadinsis lietuviškas, kol mes jį remsimės, jį suprasime, žinomai, kad tai yra mūsų visuomenės reikalas.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

Antanas Tamošaitis savo lietuviškoje sodyboje, Kingston, Kanadoje.

(Nukelta iš 3 psl.)

Nuomonės ir pastabos

Apie grikių košę ir literatūrą

Vargšas tas grikelis. Javos nau-
dingas, smėlėtą žemių ūkininkams
kvietį atstoja, o, žūrėk, kai tik kas
ims iš dūko šaipytis, tuoj ir griki-
velia. Mano draugai mėgdavo mane
pažinti sakdami: "Bulvucių, sil-
kučių, grikiucių!" Kai tarnavau ka-
riūmenėje, 3-čiame artilerijos pul-
ke, naujokų baterijoje buvome ke-
liolika Alytaus ir Trakų apskričių
bernelių. Kai tik kuris mūsų pamo-
kos metu į klausimą neatsakydavo,
mūsų būrio vadas lt. A. pašiep-
davo: "Ko gali norėti nuo grikių
košės užkežusio dūkelio!" Per ri-
kiuotės pamoką, koją suklydus, ri-
kiuodavo: "Iš grikių košės šerto ber-
no kariu nepadarysi!" Tokių pa-
tyčių neimdavo dėmesin. Juk vis
tai grikių košės nevalgiusių kalbos.
Bet dabar matau, kad pora rimtų
vyrų, žymių rašytojų, panoro to-
kią pačią pažūrėti, į dūką ir griki-
net literatūroje įpilietinti.

Ar grikliai turi kokią įtaką kūnui
ar protui, aš nežinau, bet kad pats
žodis griklis turi magiškos galios, i-
rodymų užtenka Jurgio Gliados ir
Anatolijaus Kairio raštuose, gal ir
mane dabar už liežuviu traukia.

J. Gliados romano "Perlojos
Respublika" veikėjai, kur buvę ne-
buve, vis grikelį mini. Jokie kiti
darbai jiems nerūpi, o apie grikių
sėją net vėlyvą rudenį kalba. Atro-
do, kad vien tik grikių košę ir min-
ta, jos prisikirtę, lyg durnaro-
pių apsiriję, apdūję, niekus taukš-
dami, skeryčiojasi. Kitos priežasties
nesimato.

"Mes, Perloja, atsikira karalystė.
Mes esame prie savo valdono, prie
kunigaikščio Perliaus", deklaruoja
(58 psl.). Ir vėl: "Kariausime, Perlo-
ja, cho ho, kad galėtų visą pasaulį
suvaldyti!" "...šaukia "smarkus
dūklas, drąsiai ir neužginčijamai"
(57 psl.). Taip švarnoti tik visai
kvanktelėje žmonės galėtų. Juk ir
kaduginės išmankės, tokių vildžių
neregėtai.

Su J. Gliada dar šiaip taip, au-
torijų pateikti visada žodžių rasl.
Blogiau su A. Kairiu, "Perlojos Res-
publikos" recenzentu ("Dūkų ro-
manas", Draugas, 1980 m. Nr. 63).
Jis griklis nesugrąžinamai į tyrlaukius
nuvedė.

"Dūkui grikių košę yra tas pat,
kas žemaičiui ar suvalkiečiui dešros
ir kumpiai", tvirtina A. Kairys ir iš
to, neva fakto, padaro plačias išva-
das. "Todėl visos idėjos ir kovos a-
tėjo iš žemaičių ir suvalkiečių, o
dūkai mūsų istorijai atnešė meilę
ir džiaugsmą pro ašaras". Va tau!
Atseit tik dėl to, kad dūkai vien
grikių košę mito, jie nedavė Lietu-
vai protaujančių žmonių, nei kar-
ių, o vien plepalais prie valstybės
kūrimo prisidėjo. Nagi, kolega
Kairi, ar tikrai taip?

Draugaujant ir kalbant su žmo-
nėmis iš įvairių vietovių, aišku,
jog dūkų valgiai, išskyrus griki-
mų patiekalus (apie juos vėliau),
tokie patys kaip ir bet kur Lietuvo-
je. Gal kitas mažiau turi, bet valgo
ir kumpius, ir dešras, ir lašinių už-
rėtus. Taip, kolega, valgo! Todėl
nėtikslu būtų sakyti, kad Dūkijos
kūrimo pradžioje šios gausios brė-
žininių ūkininkams (ne visuotini
dūkams) griklis tas pats, kas juoda-
žemių kviečiai. Juk dauguma Dū-
kijos ūkių grikių net nesėja.

Netiesa, kad "visos idėjos ir ko-
vos atėjo iš žemaičių ir suvalkie-
čių...". Nuo seno Dainava garsėjo
karvingumu. Tą liudija Krėvės "Dai-
navos šalies senų žmonių padavi-
mai" ir "Šarūnas". Kapinaitės gau-
st "metiežnių" ir Nepriklausomy-
bės kovų savanorių kapų, o šiluo-
se šimtai miško brolių slapty pil-
kalnių. Nepriklausomybės ko-
voms dūkai davė būrius savanorių
ir pasižymėjusių karininkų, o rau-
donajam okupantui ilgai siaubą kė-
lė Dainavos rinktinė. Dūkams va-
dovaudamas kovoje žuvo legendari-
nis partizanų vadas Kazimieraitis
— pulk. Vitkus. Dūkija davė ir

BALYS GRAZULIS

valstybės vyrų, istorikų, rašytojų,
aktorių ir genialų M.K. Čiurlonių.
Negi ministras pirmininkas Vl. Mi-
ronas ar Vincas Krėvė nieko Lietu-
vai nedavė? Nejaugi jie ir kiti jokių
idėjų neturėjo, arba jas ir savo ta-
lentus slėpė? A. Kairys turėtų žinoti,
kokių vardu dūkai neprimatantūs
vadina.

Užietumėte judu dabar į Dūkiją,
tai už tokias kalbas tie "geraši-
džiai dūkeliai" jūsų nei grikių ko-
šę nepavaišintų.
A. Kairys sako: "J. Gliada... tu-
rėjo progos plačiau ir giliau pažvelg-
ti į anuometinį dūkų gyvenimą".
O toliau: "J. Gliada puikiai išstu-
dijavo dūko psichologiją... duoda-
mas realistinių dūkų gyvenimo
aprašymą, kas jam visai gerai pa-
vyko". Matyt, A. Kairys žino, kad
romano autorius dūkų gyvenimą
studijavo, jei taip drąsiai tvirtina.
Todėl dėl to ir nesiginčysim, čia tik
pastebėsim, jog ne visai "puikiai iš-
studijavo". Va, dūkiškos kulinar-
ijos paslapčių jam taip ir nepavyko
sužinoti. Net tie jo plepūs dūkeliai
neišdavė. Knygoje randame tik du
dūkiškos kulinarijos pavyzdžius.
Kalbasi du bernai, perlojiškiai. Vien-
as sako:

"Man dabar ēdalas galvoj ne
mergos". O kitas jį ramina:

"Perlojoje badu nemirsi. Porą
bulbių ant stalo, ant jų sauja gri-
kių pabersi, kirk smaguriaudamas.
Gal tau po kariuomenės perlojiškiai
skanėstai nebe skanėstai" (20 psl.).
Ir kitoje vietoje pats autcrius pasa-
koja:

"Maisto stokos nebuvo. Mito jie-
du, tėvas ir sūnus, sočiai. Dažniau-
siai tiršta grikių košę su rūkytos
šoninės drožliais" (69 psl.). Dar
paaiškina:

"Visi valgė tokią pat košę ir py-
lė jon tokias pat rūkytos šoninės
drožles. Viena šeima perlojičiai,
tad tą pat maistą valgo".

Prisipažinsiu, nors užaugau Va-
renėje, tik per dešimt kilometrų
nuo Perlojos, tokių receptų negir-
dėjau. O valgiai košę namie ir Pe-
rlojoje ragavau. Valgiai su lašinių
spirgais ir riebalais, gavenioje mėgi-
nau su rūgščių pienu, o su šoni-
nės drožlėmis ne. Ir net nemačiau
valgant bulvių, griklais užpiltų.
Neaišku — miltais, ar nemaltais
grūdais. Iš viso, grikių košę retokai
verda. Grikinis patiekalas paruošti
reikia labai daug riebalų. Grikliai
riebalus kaip kempinė sugeria. Be
riebalų grikių košės neprarysi, o
su pienu neskanu. Kadangi lašinių
smiltininkai niekį turi, todėl ir ko-
šę retai verda. Grikinį kruopų
košę mažiau riebalų reikia, ir ji
skanesnė, bet kruopas padaryti
brangu. Svarbiausia, mažą grikių
beturi. Ūkliai maž, o reikia rūgių,

miežių, avižų, tai griklams nedaug
žemės lieka. Grikius tik vietoj kvie-
čių sėja. Naudoja daugiausia vadi-
namoms babboms kepti. Šventėms,
krikštynoms, vestuvėms ne pyragų,
o babbų prikepa. Kepa čigūniniuose
puoduose, aukštas, didelės ir daug
stambių spirgų prikrauna. Babbas
iš pečiaus išėmus, visas kaimas pa-
kvimpa, o kai langus pradaro, net
kitam kaime užuosi. Joks pyragas
neprilygs! Vestuvėms sročia dar sa-
vo karvojų iškepa. Dažniau kepa
grikinų miltų blynus, o vėda-
rus, tik pūnose žarnose, iš miltų
ir iš kruopų. Iškepa vėdarai būna
sausai, paskrudę, lengvai lūžta ir kve-
pia kaip niekas kitas! O J. Gliada
ir A. Kairys Dūkijoje vien grikių
košę verda.

Antai Tado iš Perlojos pabėgimą
A. Kairys taip aptaria:

"Kitaip sakant, grikių košę svar-
biau už Perlojos respubliką". Kažin,
gal pabėgo, kad nusibodo grikių ko-
šę valgyti? Girdamas romano auto-
rių už tai, kad jis romaną užbaigė
ten, kur turėjo pradėti(!), recen-
zentas priduria:

"Tiesa, gal tada romanas būtų
tapęs ne vien dūkų romanu, ne
vien "grikių košę". Klysta A. Kai-
rys ir čia, manydamas, kad J. Gliad-
da puodą grikių košės išvirė. Kiek-
viena šeiminkė žino, kad, svetimojo
virtuvę verdant, iš košės tik ēda-
las ir išėina.

Nesakau, jog, grikių košės neval-
ges, dūkų buities neperprasi, vis
dėlto, patiems puodą iškabins, a-
biems vyrams būtų aiškiau palikę.

Recenziją baigdamas, A. Kairys
dėkoja autoriui ir leidėjams, kad
Dūkiją "žydinčių grikių puokš-
te" papuošė. Kai tokie cūdai deda-
si, tai ir lieka neaišku, — ar tikrai
grikių?

Nuotrauka R. Kisiellau

Daina pavasariui

XAVIER VILLAUURUTIA

Pavasaris gimsta
mums visai nežinomose
pajungtos žemės,
nepabaigiamos jūros,
begalinio dangaus,
paslaptingoje srityse.

Pavasaris kyla
iš žemės. Jis yra sapnas,
paslaptinis sapnas
pavargusių ir užseistos,
užmigusios žemės.
Tai sapnas, kuriame visa,
ką apima žemė
nuo giliausios užmaršties,
netgi patios mirties,
dygsta ar atbunda
ir grįžta į gyvenimą.
Žavasaris kyla iš žemės!

Pavasaris ateina
iš jūros. Tai vilnis, susiplakusi su kitomis,
nežinoma, pasimetusi,
kaip nuogas vaikas bangose,
virsdamas ir keldamas, nuogas
tarp didelių bangų,
tarp nepavargstančių,
amžinų, aukštų bangų.
Nes pavasaris tai banga!

Pavasaris iškyla
iš dangaus. Tai debesys,
tylus ir lietas,
blankus ir mergaitiškas.
Niekas nemato jo iškylant,
bet jis auga ir kyla
ant vėjo pečių
ir ateina nelaukiamas.
Nes pavasaris tai debesys!
Pavasaris trykšta, ateina ir pakyla —
yra sapnas, ir vilnis, ir debesys.

Bet taip pat pavasaris staiga
gimsta mūsų kūne,
išvirkšdamas neapčiuopiamas,
paslaptingas sultis,
į kiekvieną nervų medžio silpną šaką
iliedamas savo nematomą
ir atnaujintą skystį

į mūsų seną kraują.
Ir uždega skruostus,
ir ižiebja pavargusias akis,
nuspalvina pirštų nagus
ir pažadina mūsų lūpų troškulį!

Sakoma patylomis
ar garsiai: "Pavasaris",
ir kažkas gimsta ar dygsta,
ar virpa, ar atbunda.

Žodžio burtai:
pavasaris, šypsny-
s, pažadas ir viltis.
Šypsny-
s, kuris nesupranta pasaulio
ir jį laiko gražiu:
kūdikio, kuris dar nežino!

Laimės pažadas,
pašnabždėtas į ausį,
pažadas, kuris gaivina
akis ir lūpas:
ar svarbu, kad niekados
nebus įvykdytas!

Virpanti viltis,
pasitinkanti viltis, nežinanti,
kad ugdo skausmą
ir atideda nusivylimą:
šaltą nusivylimą,
neišvengiamai ateinantį!

Nes pavasaris,
labiau už viską, pirmoji tiesa,
tiesa, kuri prasikiša,
be triukšmo, tų akimirka,
kai pagaliau mum atrodo,
kad bus patvari, amžina,
bet kuri dingsta,
nepalikdama kitokio pėdsako,
kaip tų, kokių palieka
paukščio sparnas vėjuje.

Isvertė P. Gaučys

Dūkai tautodailės drabužiai.

(Iš Tamošaičių knygos "Lithuanian National Costume")

Tamošaičiai tautodailės kelyje

(Atkelta iš 2 psl.).

veiklas yra "Lietuvių enciklopedi-
joje", VII, p. 343) pateko Vatikano
muziejui.

Tamošaitienė darbavosi ne tik
prie staklių, bet ir su plunksna.
Matydama, kaip labai kaimo mer-
gins stokojo įvairiems rankų dar-
bams reikalingos literatūros, Tamo-
šaitienė parengė šiuos gausius brė-
žinius iliustruotus ir darbo prakti-
kai pritaikytus leidinius: "Mez-
gimas" (1935), "Namie austi dra-
bužiai" (1937), "Mergaičių darbe-
liai" (1937), "Mūsų rankdarbiai"
(1939). Panašiai kaip ir Tamošai-
tis, taip ir Tamošaitienė ne tik no-
rėjo pamokytį, bet drauge karštai
ragino pamilti mūsų autentiškąją
tautodailę ir dirbti pagal jos pavyz-
džius. Štai "Mūsų rankdarbių" pra-
tėmėje raše: "Lietuvos moterys se-
novoje pasižymėjo gražiomis bei sa-
vitomis rankdarbių tradicijomis.
Šiais laikais lietuvių rankdarbiai
neturi savo aiškaus veido: užplūde
kitų kraštų rankdarbių žurnalai,
piešiniai ir pavyzdžiai baigia užtrin-
ti senuosius savitus lietuvių rank-
darbių bruožus. [...] Visų mūsų
didžiausias noras mūsų vartojamus

rankdarbius padaryti vėl savitus,
lietuviškus. [...] Didžiausias au-
torės džiaugsmas būtų, jei šis lei-
dinis skaitytojams parodytų, kokie
gražūs mūsų senieji rankdarbiai,
kaip jie brangintini ir kad tik jie
būtų mūsų naujųjų rankdarbių
kelrodis ir vadovas".

1944 m. Tamošaičiai drauge su
tūkstančiais kitų lietuvių paliko
tėvynę. Nepaliko betgi lietuvių tau-
todailės nei Vokietijoje D.P. laikais,
nei ypač vėliau, išsikėlę Kanadon.
Nelengvos mums visiems buvo są-
lygos kurtis užjūryje. Ypač vyres-
niesiems, kuriems sunkiau buvo pri-
sitaikyti prie naujų gyvenimo sąly-
gų, prie neįprasto kitokio darbo,
prie svetimos kalbos. Didelės pa-
stangos buvo nukreiptos į įsikūrimą
naujame krašte, nes teko pradėti vi-
sai iš naujo, atvykus čia tuščiomis
kišenėmis. Suprantama, kad kultū-
rinei veiklai bent iš pradžių labai
stigo ir laiko, ir lėšų, o dažnai
pritrūko ir noro, siekiant ekonomi-
škai įsistiprinti ir užtikrinti neai-
šką ateitį. Nenuostabu, kad tokiose
aplinkybėse ne vienas kultūrininkas
"numirė" mūsų visuomenėje. Betgi
anaipol ne visi. Tamošaičiams ir

naujame krašte lietuvių tautodailę
liko pagrindinis jų gyvenimo tikslas.

Kiekvienam, kuris domisi mūsų
kultūrinio gyvenimu, Tamošaičių
darbai ir rūpesčiai yra žinomi. Mū-
sų spaudoje skaitome jų straips-
nius, matome pranešimus apie jų
paskaitas ar kokius kursus, girdime
apie jų dailės kūrinių parodas ar
patys turime progą jas pamatyti, su-
žinome apie projektuosimus kilimus
Kingstone ar Montrealo rotušėse,
patiriame apie Kanados visuomenės
ir valdžios domėjimąsi jų darbais ir
jų įvertinimą, vėlgi ne viena lietu-
vė didžiūjosi, kad turi pačios Tamo-
šaitienės išaustus tautinius drabu-
žius.

Kad lietuvių tautodailės darbas
ir pamėgimas mūsų visuomenėje
būtų skatinamas ir plečiamas, Ta-
mošaičių iniciatyva 1977 m. buvo
įsteigta Lietuvių tautodailės insti-
tutas. Jo pagrindinis tikslas įstatuo-
se taip nusakyta: "rinkti, tirti ir
saugoti senąją lietuvių liaudies me-
ną, kurti bei puoselėti naująją lie-
tuvių tautodailę". Tai ir yra gari-
nė to paties tautodailės kelio, ku-
riuo Tamošaičiai nepailsdami žy-
giuoja jau keliasdešimt metų.

Pastaroji Tamošaičių dovana lie-
tuvių visuomenei — "Lithuanian
National Costume". Kad ir atsirė-
męs į "Sodžiaus meno" 7-9 knygą,

tas veikalas yra naujai parašytas ir
labai išplėstas, nes apima taip pat
ir vyrų drabužius. Be to, naujai
ant 70 lapų nupieštos didelės (50
cm) spalvotos kostiumų iliustraci-
jos, kurios knygoje sumažintos ir
sujungtos į 10 paveikslų. Būtų la-
bai pageidautina išleisti bent jų da-
lį graži spalvotų aplankų. Tauto-
dailės ir ypač tautinių drabužių
mėgėjams tai būtų tikrai vertinga
dovana.

Nors su Tamošaičiais esu tos pa-
čios kartos žmogus, bet Lietuvoje
nepasipažinome. Darbavomės kitose
kultūrinio gyvenimo srityse, ir susi-
tikti neteko. Suartėjome jau čia iš-
eivijoje. Ypač kai Tamošaitis įstojo
Lietuvių tautodailės instituto
minikavimu metu. Su dideliu malo-
numu miniu viešnagės pas Tamo-
šaičius. Jų sodyba — tai tikras Lie-
tuvos kampelis, atbloktas Sv. Lau-
tuvos paupin netoli nuo Kingstono
miesto, prigludusio prie šiaurinės
Ontario ežero pakrantės. Jau iš to-
liau akin krinta Tamošaičių namų

lietuviški stogo žirgeliai. Įvažiavęs
pro lietuviškais ornamentais pa-
puoštus vartus, pamatai kelias nuo
darganų suaižėjusio ir aptrūnijusio
medžio koplytelės bei statulėles,
tarsi atgabentas iš tolimo Lietuvos
kaimo senų kapinaičių. Viduje pa-
sijunti lyg kokiame muziejuje — sie-
lios nukabintos Tamošaičių pa-
veiksiais ir kilimais, visur pridėlio-
ta drožinių ir kitokių tautodailės
dirbinių, ir pasimiršti, kad esi už
tūkstančių kilometrų nuo Lietuvos.

Tamošaičių sodyba tolokai nuo
lietuvių didesniųjų gyvenviečių,
bet lankytojų čia netrūksta. Kiek
teko viešėti pas Tamošaičius, nuo-
lat tekdavo matyti užsakančius sve-
čius, primamus su draugišku ma-
noveru ir vaišingumu. Taip pat vi-
sada čia ilgesnį ar trumpesnį laiką
viešėdavo viena ar kita lietuvių,
uoliai besimokanti pas Tamošaitie-
nę austi. Beje, šalia gyvenamųjų
stovi ir kitas ne per didelis, bet er-
dus dviejų aukštų namelis. Pirmas
aukštas — Tamošaitienės kara-

lystė. Tai tikras etnografinis muzie-
jus — kybo gražiai raštuotos juos-
tos, ant manekėnų užvilkti marga-
spalviai įvairių Lietuvos sričių dra-
bužiai, didelis tautinių lėlių kom-
plektas, o gretimose kambariukuose
staklės staklės, nuolat dūžgiančios
Tamošaitienės ir jos mokinių mil-
lios rankos.

Antrasis aukštas — Tamošaičio
dailės studija, kurios pasieniai pilni
jo paveikslų. Kadaiše, baigęs Kaune
meno mokyklą, Tamošaitis, nors ir
ne be tam tikro gailėsio, negalėjo
atsidėti, kaip jo moksldraugiai, dai-
lės kūrybai, nes savo jėgas ir laiką
atidavė tautodailėi. Ir dabar, grįžęs
prie grafikos ir tapybos, stengiasi
savo paveikluose įieškoti savito ta-
mošaitinio stiliaus, atremto į tauto-
dailės pradžias. Drauge matome ir
Tamošaitienės paveikslius, kuriuose
ji daugiausia siekia spalvingo abs-
trakto. Tiesiog nuostabu matyti vi-
sai tai kažkur tikro Kanados kaimo
gilumoje, kur fermeriai rūpestingai
(Nukelta į 4 psl.)

X. Villaurrutia, vienas žymiausių pokarinio laiko
meksikiečių poetų. Savo poezijoje daug dėmesio skyrė
gyvenimui ir mirčiai. Netgi ir jo brandžiausias lyrikos
rinkinys vadinasi "Nostalgia de la muerte" (Mirties ilgesys).
Anot jo, "gyvenimas tai sapnas, o mirtis — atbudimas". X.U.
garsus savo naktiniais, kuriuose pasigenda gyvenimo pil-
nybės ir skrieja į sapnų sritį. Už rinkinį "Daina pavasariui"
jam buvo paskirta I poezijos premija.

P.G.

Penkių tūkstančių metų Korėjos daile Parodos Chicagos Meno institute proga

Šiuo metu Chicagos Meno institute vyksta paroda, atvežta iš Korėjos, pavadinta „Penkių tūkstančių metų Korėjos menas“. („5000 Years of Korean Art“). Kaip parodos pavadinimas sako, joje eksponuoti regimi nuo paties seniausio iš 3000 m. pr. Kr. iki pačių vėliausių laikų. Paroda turtinga — daugiau kaip 300 eksponatų. Didelę dalį eksponatų sudaro neseniai atkurtų karalių kapų brangenybės. Tai karalių auksas, karūnos, karaliai, auskarai, žiedai, apyrankės, sagės. Daug matome karališkų namų reikmenų: taures, karius, peilius, durklus, indus, indų padėklus. Šie korėjiečiai eksponatai atrodo savotiškai primityvūs, grubūs, jų linijos agresyvios, kampuotos, aštrios. Įvairūs indai papuošti arkliai ir meščiukai, kurių kūnai atrodo labai neproporcingi. Nors pagrindinės taurių formos labai panašios į vakariečių taures arba ragus, tačiau jų puošmenos jau charakteringos orientalių menui.

Nuo senų laikų Kinija labai įtakoją Korėją savo politika, ekonomija, religija ir menu. Viena iš pagrindinių įtakų buvo budizmo religijos įvedimas Korėjoje. Kai budistų vienuolis Sundo 372 m. po Kristaus atvyko, atveždamas Budos raštus ir atvaizdus, nuo tada budizmas tapo oficialiaja Korėjos religija. Budizmas buvo čia vienas pagrindinių meno ir mokslo puoselėtojų. Todėl ir šioje parodoje daug Budos atvaizdų ir religinės apeigos panaudojamų reikmenų. Pats Buda įprastose savo pozose — sėdintis sukeistomis kojomis, bet kai kur ir stovintis. Tai daugiausia mažos statulėlės, padarytos iš bronzos. Jos buvo naudojamos namuose įrengtoms šventyklėms papuošti.

Vienas iš seniausių Korėjos menų yra keramika, ypač vadinamas celadonas — tai glazūruotas šviesiai žalia keramika. Pačios populiariausios yra vazos. Korėjiečių vazos yra tikra prieinamybė graikų vazoms. Kai anais laikais graikai savo vazas puošė mitologinėmis istorijomis, jam žino įvairius įvykius, mūšius, žmogų, veikiantį anų laikų aplinkoje, tai korėjiečiai savo vazas margino grynai dekoratyviniams pasigėrėjimui. Čia dominuoja gamta. Naudojami viena arba dvi spalvas, korėjiečiai vazas papuošia graikiškomis bambuko šakelėmis, žiedais, žuvelėmis, skrendančiais paukščiukais, peteliškėmis.

Kita meno šaka šioje parodoje gausi eksponatais yra tapyba. Anų laikų korėjiečiams menininko profesija nebuvo labai garbinga, bet mėgėjai menininkai buvo laikomi kilniai praeidžiančiais laisvalaikį. Todėl buvo dvi rūšys menininkai. Vieni buvo apmokami, ir jie turėjo pietų, kas buvo liepta. Jie labai kruopščiai ir detalai portretuose vaizdavo senus, pasižymėjusius vyrus. Kita grupė — gabūs mėgėjai — tapę gamtovaizdžius, gyvulius, augalus sau ir savo draugams.

Kaip religija, taip ir meno pirmuosius pradus Korėja „importavo“ iš Kinijos, pasilikdama visur jos įtaką. Tiek kiniečių, tiek ir korėjiečių tapyba sujungia tris meno šakas: tapybą, kaligrafiją ir poeziją. Tapybai ir kaligrafijai jie naudoja tas pačias priemones: teptuką, tušą, popierius, silką, ir tą pačią techniką. Teptuko pabrūkimas yra pats svarbiausias momentas, kuris yra galutinis ir jo negalima taisyti. Šis teptuko pabrūkimas turi išreikšti paprastumą, jėgą, eleganciją, švelnumą, rašikumą, švel-

SAULĖ JAUTOKAITĖ

numą, pastovumą ir gyvybingumą. Todėl korėjiečių piešiniai yra grakštūs, gyvi ir judrūs. Spalva juose nevaizduoja didelės rolės, todėl ir jų tapyba yra beveik vienspalvė. Rytiečiai sako, kad rašalas turi šešias spalvas: juodą, baltą, mėlyną, raudoną, žalią, geltoną. Korėjiečiai sako, kad rašalas turi šešias spalvas: juodą, baltą, mėlyną, raudoną, žalią, geltoną. Korėjiečiai sako, kad rašalas turi šešias spalvas: juodą, baltą, mėlyną, raudoną, žalią, geltoną.

Korėjiečių menas: spalvotas piešinys ant silko (18 amž.). Iš parodos Chicagos Meno institute

gamta. Kiek vakariečių mene žmogus apvaldo gamtą, tiek rytiečių mene gamta valdo žmogų. Jų gamtos paveiksluose matome upę, žemę, medžius, kalnus ir dangaus erdves, o kur nors jų didybės šešėlyje triūsia maža žmogus, stovi jo namelis, gyvuliukas. Kadangi korėjiečiai nenaudoja geometrinės perspektyvos, todėl tapytojai piešia išilginius paveikslus, kuriuose žemė, medžiai ir kalnai vis kyla į viršų. Tokiu būdu parodomas gamtos didingumas ir žmogaus nusizeminimas bei gerėjimas ja.

Korėjiečių tapyba yra suabstraktinta, todėl menininkas stengiasi parodyti tikrai kas būtina, o visą kitą palieka žiūrovo vaizduotei, ypač kai paveikslas šone yra išrašomi poezijos tekstai. Parodos tapybos kūriniams būdingas romantizmas, poetinė melancholiška, laisvas teptuko pabrūkimas, subtilios, ramios spalvos.

Reikia stebėtis, kad jokios vakarietiškos įtakos nepajėgė pakreipti korėjiečių meno kokia nors kitokia linkme. Ir šių dienų jų menininkai mažiau ar daugiau tebesilaiko senovinės perspektyvos, pagrindinė technika priemonė vis tebėra teptuko pabrūkimas, poezija, kaligrafija ir nuo viso to neatskiriama tapyba.

Ši paroda, atvežta iš Korėjos, yra labai gera proga susipažinti su Korėjos archeologiniais turtais, su jos menininkų pasiekimais. Paroda nepaleistina, norint suprasti ir įvertinti korėjiečių tautos turtingą kultūrinę tradiciją.

Nauji leidiniai

• **THE GOLDEN STEED.** Seven Baltic Plays. Edited by Alfreds Straumanis. Waveland Press, Inc., Prospect Heights, Illinois; 1979. Jacket design by Ojars Jēgēns. Library of Congress Catalog Card Number 78-059 271, ISBN 0-917974-17-4.

Tai latvio profesoriaus Alfredo Straumanio be galo prasmingo ir didelio užsimojimo antrasis žingsnis. Prof. Alfreds Straumanis, profesoriaudamas Southern Illinois universitete, Carbondale, baltų dramaturgiją čia padarė dėstomoju dalyku. Nėgana to, jis pasiryžo suredaguoti bei išleisti ir baltų dramaturgijos antologijas anglų kalba, į projektą įtraukus ir Waveland Press, Inc. leidyklą. Pirmasis tomas pasirodė 1977 m. Jis pavadintas „Confrontation with Tyranny“. Tai šeši lietuvių, latvių ir estų scenos veikalai, bendrąja kovos už laisvę ir kovos prieš tiraniją tema. Lietuviams šioje knygoje atstovauja Algirdo Landsbergio „Penki stulpai turgaus aikštėje“

ir Antano Skėmos „Pabudimas“. Dabar štai jau ir užsimintas antrasis žingsnis — septyni lietuvių, latvių ir estų vaidinimai, kurių pobūdis ir medžiaga maitinasi folkloristinėmis šaknimis. Knyga pavadinta „The Golden Steed“. Latviai: Janis Rainis „The Golden Steed“ ir Anna Brigadere „Maija and Pajja“, estai: Oskar

IV Mokslo ir kūrybos simpoziumas ir jo planuotojai

Šia proga prisimintina, kad rengiamo simpoziumo mokslinės programos komiteto narsės dr. I. nos Užgiris ir J. Mėv. Hunt 1975 m. University of Illinois Nouva Italia leidykla. Italų kalbon knyga išvertė Romos universiteto profesorės L. Camaiono ir V. Voltera.

Dr. Užgiris yra viena iš Ketvirtos mokslo ir kūrybos simpo-

ziumo mokslinės programos komiteto narių. Šis simpoziumas vyks 1981 m. Padėkos savaitės (JAV) metu Chicagoje. Ji organizuoja Lietuvos institutas, Pasaulio lietuvių gydytojų sąjunga, Pasaulio lietuvių inžinierių ir architektų sąjunga ir JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdyba.

Siame simpoziume dalyvaus daugiau kaip 100 paskaitininkų, bei dar didesnis skaičius simpoziumo dalyvių ir stebėtojų. Moks-

Skulptorius Petras Vačys, kurio darbai šių metų dailės parodoje, Kultūros židinį, New York'e laimėjo pirmąją premiją. Šia proga ir patikslinimas: „Draugo“ kultūrinio priedo kovo mėn. 29 d. numeryje rodoma keramikos skulptūrų grupė yra taipgi Petro Vačio, o ne Juozo Bagdono

Nuotr. V. Maželis

Luts „The Spirit of Lake Ülemiste“ ir „The Will-O'-the-Wisp“, o taipgi August Kitzberg „The Werewolf“. Lietuvių folkloristinė dramaturgija reprezentuoja Kazio Sajos „Devynbėdžiai“ („The Village of Nine Woes“) ir Kazio Borutos inscenuotas „Baltaragio malūnas“ („Whitehorn's Windmill“). „Devynbėdžiai“ anglų kalbon išversti Eglės Juodvalkytės, o „Baltaragio malūnas“ — Kristinos Sabalytės. Prie vertimų prisijei ir gana platus įvadiniai straipsniai, žvelgiant į pateiktą kūrų dramaturginių ir folkloristinių žvilgsnių. Tokiu būdu apie „Devynbėdžius“ rašo Viktorija Žygaitė, o apie „Baltaragio malūną“ — Elena Bradūnaitė. Taigi, kaip matome, lietuviškoji šio tomo dalis įkūnyta išimtinai mūsų jaunosios kartos moteriškąja talka.

„The Golden Steed“ puikiai išleista, kietais viršeliais, 384 psl. knyga kainą — 15 dol., gaudama ir „Draugo“.

• **CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA.** No. 37, Jan. 6, 1979 A. Translation of the Complete Lithuanian Original, LIETUVOS KATALIKŲ BAZNYČIOS KRONIKA, No. 37. Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet - Occupied Lithuania Today. Translated by Vita Matusaitis. Translation Editor: Rev. Casimir Pugetvicius. Published by Lithuanian R.C. Priests' League of America, 351,

Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Šalia pažodinio KRONIKOS numerio vertimo įvadu duodama dar ir kun. K. Pugetvicius bendras Lietuvos religinio gyvenimo skerspjūvis nuo 1940 metų iki šių dienų. „Kronikos“ leidinių serijoje taipgi naujiena — viršelyje rodoma nuotrauka iš įvykių Lietuvoje. Tai labai tikslus leidinio išvaizdos atspindėjimas, nes ta pati grafika ima nusibosti.

• **Vytautas Antanas Dambra.** SAN CASIMIRO. Caracas - San Salvador 1979. EDISAR (Editorial Distribuidora Argentina) S.R.L. Paraguay 609, 4 piso, Buenos Aires, Argentina.

Tai nedidelio, patogaus formato, 94 psl. knyga ispanų kalba apie šventą Kazimierą ir jo kultą Lietuvoje bei kitur. Knyga puošia dailininkų sukurti Sv. Kazimiero portretai ir jo vardo bažnyčių nuotraukos. Nuotraukose matome ne tik Vilniuje esančią Sv. Kazimiero bažnyčią, bet ir Venezueloje boluojančią Sv. Kazimiero šventovę. Romo Viešulio, Adomo Galdiko ir Adolfo Valeškos sukurtoose šventovės portretuose išsivėlusį paklauda: 40 psl. rodomas vitražinis Sv. Kazimiero portretas be autoriaus pavardės. Iš tikrųjų jis sukurtas dail. Adolfo Valeškos. Ir patys vitražas yra ne Pranciškonų vienuolyne, Brooklyne (kaip knygoje pažymėta), o „Draugo“ redakcijos patalpose, Chicagoje.

Vytautas Antanas Dambra

Tamošaičiai tautodailės kelyje

(Atkelta iš 3 psl.)

aria derlingą žemę, o plačios pievos ganosi karvių kaimenės.

Prisimenu vieną pavakarę pas Tamošaičius. Tamošaitienė su mano žmona nuėjo staklių padūzginti, o mudu susėdome prie karštos kavos puoduko ir kvapaus meškinio (krupniko) taurelės. Abu esame dideli plepiai, todėl netrukus pasinėrėme į senus laikus, kada mums pasaulis, anot Krėvės, „linksmešėmis spalvomis klostėsi, paslaptingesniais balsais bei šlamėjimais dabinosi“. Nejuokimis grįžome į dabartį. Prisimenu man parodytą nuostabų Tamošaičių iš Lietuvos atsivežtą tautodailės rinkinį, kuriame buvo XIX ir net dar XVIII amžiaus spalvingų audinių pavyzdžių. Mielai norėto gauti Ottawos muziejus. Bėda betgi buvo tada, kad nenumatė specialaus lietuvių skyriaus, tad tik dalis ar dalelė būtų ištatyta muziejaus salėse, o kiti dalykai ko gero išsibarstytų mainais po įvairius muziejus. O kad taip būtų galima išlaikyti vienoje vietoje ir pradžioje svajoti, kurdami gražius planus. Kad taip įsteigus lietuvių kultūros židinį kur nors netoli didžiųjų lietuvių telkinių. Pvz. prie Chicago. O gal geriau prie Toronto, nes Ka-

nados valdžia palankesnė mažųjų etninėms kultūroms. Turėtų tai būti didelis ir įspūdingas projektas. Šalia etnografinio skyriaus, kuriame pagrindą sudarytų Tamošaičių rinkiniai, būtų čia lietuvių meno galerija, turtinga liuanistinė biblioteka, lietuviško gyvenimo nuotraukų rinkinys, rankraščių ir dokumentų archyvas... Tai būtų ne tik svarbių mums dalykų saugykla, bet drauge ir proga visu tuo pasinaudoti mokslo žmonėms ar ir šilpiau lituanistika besidomintiems. Prie tokio centro tikėtų patogūs moteliai, kurie ekonominį centro pagrindą stiprintų ir duotų galimybę rengti čia suvažiavimus, lietuviškų mokyklų ekskursijas...

Siurbtelėjome po gurkšnį jau pravesusios kavos ir nutilę sužiūrėme pro langą. Žalumo netenkančios rudens gamtos melancholiška derinasi su mudviejų galvų sidabru. Slinko vakaras. Sv. Lauryno upėn bekrantančios saulės paskutinieji spinduliai užliūžo per miško viršūnes. Geltoni palangės medžio lapai staiga raudona ugnimi sužėrėjo. Tarytum mudviejų viltinai gražios, nors vargu ar įvykdomos svajonės. Sužėrėjo ir pamažu užgeso. Temo.

• **AKIRACIAI.** 1980 m. vasario mėn., Nr. 2. Atviro žodžio menas. Leidžiar Viewpoint Press, Inc. 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Šio numerio redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remekis, T. Venclova, H. Zemelis. Metinė prenumerata — 8 dol.

Rašoma apie šių dienų okupuotos Lietuvos literatūrinio gyvenimo savotiškus naujumas: A. vyžiaus romaną „Chameleono spalvos“ ir Karčiausko „Zvingrės poema“. R. Šilbajoris vertina Vytauto Vanago Vilniuje išleistą studiją „Realizmas lietuvių literatūroje“, minima lituanisto dr. Vinco Maciūno 70 metų sukaktis, duodamas pasikalbėjimas su kun. Antanu Saulaičiu ir kt.

• **EGLUTĖ.** 1980 m. vasario mėn. Lietuviškas laikraštėlis vaikams išvijoje. Leidžia ir spausdina Nekaltai Pradėtosios Marijos seserys. Vyr. redaktorė — ses. O. Mikailaitė. Administruoja Danguolė Sadūnaitė. Redakcijos ir administracijos adresas: Eglutė — Immaculate Conception

Kačinsko - Santvaro giesmė Chicagoje

Komp. Jeronimas Kačinskas sukūrė muziką solo giesmei, kuriai poetinį tekstą parašė Stasys Santvaras. Kirinys yra tinkamas naudoti Kalėdų arba Velykų proga — reikia tik pakeisti žodį „gimimo“ į „Velykų“. Praeitų Kalėdų metu giesmė jau buvo girdima Bostone.

Mes bendame per juodą naktį,
Dar vis nerandame Tavo!
Mes baigiame stabais aptekti,
Nerandam, Kristau, ir savigi!
Mes laukiame Velykų ryto,
Ilgai Tu ilgysi tarpai!
Mirtis nuo Tavo meilės krito —
Tealda siesose varpai!

Šią giesmę pirmą kartą Chicagoje atliko Genovaitė Maželienė Atvelyko sekmadienį, 10 val. 30 min. Mišų metu Sv. Mergelės Gimimo bažnyčioje, Marquette Parke.

Convent, Putnam, Conn., 06260. Metinė prenumerata — 7 dol.

MŪSŲ KALBA

Etninis, etnikas

Jonas F. Daugėla prašo pasisakyti dėl vartojimo žodžių *etnis* ir *etnikas*. Jis rašo: Dabar tūli mūsų spaudos bendradarbiai ir kalbėtojai labai jau pernelyg pamogę naują „etninių grupių“ arba dar šlykštesnį „etnikų“ žodį. Bent man šis „naujadaras“ lyg atšipusiu peiliu rėžia ausį ir visai netinka mūsų lietuviškai bendruomenės šioje šalyje apibūdinti.

Graikų kalbos žodis *ethnikos*, lietuviškai *etnis*, yra įsigijęs tarptautinio žodžio teises, ir mes jo iš savo kalbos, žinoma, išmesti negalime. Jis reikią susijimą su priklausymu kuriai nors tautai: *etninė gyventojų sudėtis* — gyventojų sudėtis pagal į ją įeinančias įvairias tautas. Su graikišku žodžiu *ethnos* „tauta“ taip pat yra susijęs žodis *etnografija*, reikiąs materialinės ir dvasinės tautos kultūros tyrimą, tautybę. Dabar yra pasidarytas ir naujas žodis *etnikas*, žmogus, priklausantis kitai tautai.

Kitas klausimas, ar žodžiai et-

ninis ir etnikas vartotini tautinei mūsų Bendruomenei sveturi vadinti. Čia esame pasirinkę savus lietuviškus žodžius: Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, JAV Lietuvių Bendruomenė, Kanados Lietuvių Bendruomenė ir t. t. Šių terminų ir toliau reikia laikytis.

Lietuviai, išvykę į svetimas kraštus, žinoma, yra *išsvijai* ar *išėjūnai*. Jie sudaro lietuvių tautos *išsviją*. Vartodami žodį *išsvija*, suprantama, pirmenybė turime atiduoti *išsvijai*, ne *išėjūnui*. Šiais laikais lietuvių *išsviją* taip pat galime vadinti ir mažosiomis raidėmis rašoma *lietuvių bendruomenė*, arba *tautinė bendruomenė*, kurią kūvon sieja tokie prigimtinių ryšių, kaip gimtoji kalba, tautiniai papročiai bei tradicijos, bendras istorinis likimas, tie patys tautiniai siekimai ir kt.

Lietuviai, atitrukęs nuo savo tautinės bendruomenės, neturįs su ja jokių santykių, bet esąs lietuviškos kilmės, priklauso *etninei lietuvių grupei*, ir šios teisės jam paneigti negalime.

Stasys Barzdukas